

УДК 346.58

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються питання, пов'язані із встановленням особливостей юридичної відповідальності суб'єктів господарювання за правопорушення у зовнішньоекономічній діяльності, а також визначено поняття такої відповідальності

В статье рассматриваются вопросы, связанные с установлением особенностей юридической ответственности субъектов хозяйствования за правонарушение во внешнеэкономической деятельности, а также определено понятие такой ответственности.

In article the questions connected with an establishment of features of legal responsibility of subjects of managing for an offence in foreign trade activities are considered, and the concept of such responsibility is defined also.

Вдосконалення та збільшення як нормативного матеріалу, так і наукових досліджень щодо зовнішньоекономічної діяльності відбувається завдяки процесу приєднання України до Світової організації торгівлі та адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Вітчизняні суб'єкти господарювання здійснюють зовнішньоторговельні операції товарами з партнерами із 212 країн світу, а їх об'єм тільки з січня по серпень 2008 р. склав більше 91 млрд. доларів США [1]. Об'єм експортних поставок у країни СНД за 11 місяців 2008 р., згідно із оприлюдненими даними Державного комітету статистики, склав 35,3 % від загального об'єму експорту, Європи — 29,3 (у т. ч. в країни Європейського Союзу — 26,9 %), Азії — 22,9 %, Америки — 6,4 %, Африки — 1,8 %, Австралії та Океанії — 0,5 %. За результатами всього року зовнішньоторговельні операції здійснювалися з партнерами із 216 країн світу [2]. Тому важливість зовнішньоекономічної діяльності для економіки країни дійсно важко переоцінити.

Саме зовнішньоекономічна діяльність, через яку національна економіка країни взаємодіє з досить суперечливими світовими процесами, потребує ефективного державно-правового реагування. Серед засобів такого реагування важливе місце займає правова регламентація господарсько-правової відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності — резидентів та їх контрагентів — іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Інститут юридичної відповідальності є невід'ємною складовою правової системи у кожній країні, яка відіграє як каральну, так і превентивну функцію. Перша застосовується як покарання за вже скоєне правопорушення суб'єктом господарювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. А друга функція існує у вигляді певних заходів держави або обумовлена сторонами у договорі (контракті) і є гарантією здійснення зовнішньоекономічного зобов'язання належним чином.

Розд. VII Господарського кодексу України (далі — ГКУ) “Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання” про відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності не згадує та навіть не дає тлумачення терміну “відповідальність”.

Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р.

© Бабак О.А., 2009.

(далі — Закон про ЗЕД) містить статтю про відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, статтю про види і форми відповідальності, не розкривши їх змісту, і взагалі не розглядає порядок притягнення до неї.

Оскільки ГК України та Закон про ЗЕД не містить поняття “відповідальності” суб'єктів господарювання, основна задача цієї роботи — це аналіз наукових досліджень та законодавчих актів, що регулюють відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів.

Метою статті є встановлення особливостей юридичної відповідальності суб'єктів господарювання за правопорушення у зовнішньоекономічній діяльності.

У правовій літературі немає єдиної думки з приводу визначення “відповідальності у ЗЕД”, навіть визначення терміну “юридична відповідальність”.

Але на сучасному етапі розвитку суспільства та створення правової держави відсутність легального визначення створює об'єктивні труднощі для аналізу діючої правової категорії та не сприяє розвитку як юридичної науки, так і вітчизняної правової системи, внаслідок чого категорія правової відповідальності трактується науковцями не однаково. Кожен з них акцентує увагу на тій стороні цього явища, яку вважає найбільш вагомим, кожен має особисте уявлення про функції, цілі, соціальне призначення інституту. Як наслідок безліч точок зору, які, як правило, не мають спільного, однак спрямовані на вирішення однієї й тієї ж проблеми [3].

І дійсно, при тлумаченні юридичної відповідальності кожен намагається визначити її сутність та виділити ознаки, які притаманні певній галузі права, спеціалістами якої є автори. Питання про господарсько-правову відповідальність та відповідальність суб'єктів господарського права у зовнішньоекономічній діяльності є одними з дискусійних у науці. Юридичну відповідальність досліджує О. В. Березіна [3, с. 10-12]. С. Терехін досліджує особливості відповідальності за комерційними контрактами [4]. Особливостям розмежування видів правової відповідальності присвячена робота П. С. Косанчука [5]. Також визначають поняття юридичної відповідальності та досліджують її проблеми А. Ф. Черданцев, С. Н. Кожевников [6], Г. Прокопович [7], Д. А. Липинський [8]. Господарсько-правову відповідальність визначають у своїх дослідженнях В. Коростей [9], А. Шпомер [10], В. Мілаш [11], та інші.

Для того, щоб визначити відповідальність у ЗЕД, слід зосередитися на особливостях, які притаманні тільки їй, оскільки категорія, що є об'єктом дослідження, має досить специфічні ознаки, які відокремлюють її від інших видів господарської діяльності.

П. С. Косянчук вважає недоцільним робити прив'язку до тих галузей права, предметом яких є певна сфера взаємин, адже сфера є сукупністю взаємин, які мають свою правову специфіку. Ігнорування цього застереження може призвести до неправильного розмежування видів правової відповідальності, які мають виключити один одного [5, 9]. Тому для визначення відповідальності суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності треба зосередитися на тлумаченні юридичної відповідальності, яка повною мірою підпадала б під зміст категорії, що досліджується. Але, все ж таки, акцент слід ставити на особливостях правового регулювання відповідальності суб'єктів ЗЕД та особливостях складу правопорушень у зазначеній діяльності.

Зазначені особливості містяться у характеристиках:

- 1) суб'єкта;
- 2) суб'єктивної сторони правопорушення;
- 3) об'єктивної сторони правопорушення;
- 4) юридичних актах, які є підставою для виникнення, зміни або припинення охоронних відносин у ЗЕД.

1. Специфіку відповідальності у ЗЕД відображає визначення суб'єкта правопорушення.

Ст. 3 Закону про ЗЕД називає всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Слід зазначити, що наведена норма не охоплює іноземних суб'єктів господарської діяльності, які здійснюють ЗЕД на території України. Їх визначає ст. 1 Закону про ЗЕД як суб'єктів господарської діяльності, що мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання за межами України. Але аналіз положень Закону про ЗЕД дозволяє дійти висновку, що ГК України звужив перелік суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. На сьогодні з переліку виключено осіб, які не мають статусу юридичної особи, а також інших суб'єктів, передбачених законами України. При чому серед останніх можна було побачити іноземних суб'єктів господарювання, бо наведений перелік визначав необмежений круг суб'єктів господарювання та не був вичерпним.

З цього слід зробити висновки, що згідно із ст. 35 “Відповідальність суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності” Закону про ЗЕД та ГК за порушення господарського законодавства України при здійсненні зовнішньоекономічних операцій до відповідальності притягають тільки національних суб’єктів господарювання.

Звичайно ж, санкції можуть накладатися на іноземного суб’єкта господарювання, але у законодавстві він відокремлюється від резидента. Згідно із ст. 37 Закону про ЗЕД за порушення цього закону або пов’язаних з ним законів України до суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності або іноземних суб’єктів господарської діяльності можуть бути застосовані такі спеціальні санкції:

— накладення штрафів у випадках несвоєчасного виконання або невиконання суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб’єктами господарської діяльності своїх обов’язків згідно з законами України;

— індивідуальний режим ліцензування або тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності.

Важливим є той факт, що санкції самі по собі є засобом, за допомогою якого правопорушник притягується до відповідальності при здійсненні правопорушення. А з наведеного переліку спеціальних санкцій, особливо останніх двох, можна побачити, що до відповідальності притягаються суб’єкти господарювання і без наявності правопорушення.

На увагу заслуговує сприйняття відповідальності як застосування до правопорушника встановлених законом або договором санкцій [12]. Або таке: “правова відповідальність — це охоронні, породжені правопорушенням, правовідносини, змістом яких є санкція, у стані, що виникає внаслідок активізації обов’язку правопорушника, як наслідок активації права (повноваження) управленої сторони” [5, 6].

Слід зазначити, що ЗЕД — це настільки специфічна сфера господарської діяльності, санкції у якій (при певних випадках) застосовуються до особи, яка не скоює правопорушення.

Також санкції накладаються за дії суб’єкта ЗЕД та/або дії його іноземного контрагента, які можуть зашкодити інтересам національної безпеки економіки країни (ст. 37 Закону про ЗЕД) або які можуть призвести до порушень міжнародних зобов’язань України (Положення про порядок застосування до суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб’єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених ст. 37 Закону про ЗЕД, затверджене наказом Міністерства економіки України від 17 квітня 2000 р. № 52). Слід зауважити, що наслідки від таких дій можуть і не настати. Це свідчить про відсутність причинно-наслідкового зв’язку у об’єктивній стороні.

Зазначеними діями може бути здійснення експорту або імпорту товарів, що є основною діяльністю суб’єкта господарювання. Але залежно від економічного стану країни, у певних випадках, держава може забороняти здійснення такої зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, при тлумаченні “відповідальності” у ЗЕД слід уникати слова “правопорушник”, бо суб’єкт, до якого застосовуються санкції, не завжди порушує законодавство або умови договору (контракту).

2. Суб’єктивна сторона правопорушення, за яке суб’єкт господарювання притягується до відповідальності, також має свої особливості.

Іноді дії, за які до суб’єкта ЗЕД застосовуються санкції, відбуваються без його вини.

Наприклад, штрафні санкції накладаються на українського суб’єкта господарської діяльності, коли зобов’язання перед ним не виконує його іноземний контрагент. Такі випадки трапляються при неодержанні валютної виручки або неотриманні її в повному обсязі резидентом (згідно із Законом України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті”).

У даному випадку найкраще знаходить своє відображення так звана теорія ризику, де підставою відповідальності є не вина, а ризик. Її сутність полягає у тому, що вина не є необхідним елементом відповідальності. На думку прихильників цієї теорії, кожний, хто вирішив займатися тією чи іншою діяльністю, повинен нести ризик шкоди, яка може заподіюватися цією діяльністю [4, с. 29].

3. Зміст об’єктивної сторони правопорушення у ЗЕД, як і кожного іншого правопорушення, розкривається через специфіку дій, які здійснює суб’єкт ЗЕД. Тобто, щоб визначити відповідальність суб’єкта господарювання у ЗЕД, слід дослідити його протиправні дії та їх наслідки.

Слід зазначити, що під юридичною відповідальністю одні автори розуміють обов'язок відповідати за свої протиправні дії, інші — обов'язок терпіти відповідні позбавлення [3, с. 11].

А. Черданцев та С. Кожевников юридичну відповідальність вважають різновидом обов'язку, що настає за наявності відповідних дій або їх наслідків, негативно оцінюваних законодавцем та окреслених у нормах права [6, с. 42].

Наведене не можна цілком віднести до відповідальності у ЗЕД, бо несприятливі для суб'єкта позбавлення у зовнішньоекономічній сфері, та і у господарсько-правовій взагалі, здійснюються і без наявності відповідних дій такого суб'єкта. Бездіяльність суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності та/або його іноземного контрагента також являється однією з ознак об'єктивного складу правопорушення у зазначеній діяльності.

Так, згідно із Законом України “Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності” від 25 грудня 1998 р. суб'єкт, що імпортує товар за бартерним договором, повинен ввезти його на митну територію України не пізніше 90 календарних днів з дати митного оформлення товарів, фактично експортованих за бартерним договором. А у разі експорту робіт та послуг — з дати підписання документу, що підтверджує виконання робіт, надання послуг. За порушення строків ввозу товарів (робіт, послуг), тобто за бездіяльність суб'єктів ЗЕД, передбачена санкція — пеня за кожний день прострочення у розмірі 0,3 % вартості неотриманих товарів (робіт, послуг).

Отже, підставою для притягнення до відповідальності суб'єктів ЗЕД є як протиправні дії, так і бездіяльність зазначених суб'єктів. Це охоплюється загальним поняттям “діяння”.

4. Юридичні акти, на підставах яких здійснюється притягнення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до відповідальності.

Багато авторів досліджують відповідальність, яка застосовується згідно із державними актами.

Результатом аналізу юридичної відповідальності як явища загально-соціального стала концепція позитивної юридичної відповідальності. Виходячи з цього, юридична відповідальність відбиває специфіку будь-яких правових явищ — їх формальну визначеність та процесуальний порядок реалізації, тому: вона невід'ємна від правопорушення та реалізується державною владою з застосуванням державно-правового примусу [3, с. 12].

Російські автори зазначають, що під юридичною відповідальністю розуміється, передусім, державний примус на виконання вимог права, що містять негативну оцінку діянь правопорушника державою та суспільством [7, с. 56].

О. В. Березіна юридичною відповідальністю вважає застосування до правопорушника передбачених санкцією юридичної норми заходів державного примусу, що виражаються в формі позбавлення особистого, організаційного чи майнового характеру. Авторка наголошує, що визначення юридичної відповідальності — основна дефініція всієї теорії відповідальності, її конструкція визначає місто та роль будь-якого правового явища в системі права [3, 10, 12]. Д. А. Липинський під юридичною відповідальністю розуміє правове явище, що розглядається в динаміці, сутністю якого є взаємозв'язок диспозиції та санкції правової норми, позитивної відповідальності, заходи державного примусу, які забезпечують відповідну поведінку фізичних та юридичних осіб [8, с. 16].

В. І. Коростей зазначає, що традиційно в юридичній літературі правова відповідальність застосовувалась у вигляді заходу державно-примусового впливу за скоєне правопорушення [9, 30].

Слід зазначити, що наведені визначення також не підлягають повною мірою під відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності. Авторі наголошують на примусі з боку держави. А у зовнішньоекономічній діяльності заходи для здійснення зовнішньоекономічного зобов'язання застосовуються не тільки на основі актів державних органів, а ще і стороною за договором (контрактом).

За порушення договірної дисципліни, тобто за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань, сторони несуть майнову відповідальність, що визначається умовами конкретного договору. Оскільки сторони зовнішньоекономічного договору по суті є суб'єктами господарювання і, відповідно, учасниками господарських відносин, то на них поширюються загальні засади відповідальності за порушення у сфері господарювання з урахуванням особливостей укладення договорів [13]. Треба відмітити, що санкції, які знаходять своє місце у зовнішньоекономічному контракті та є гарантією виконання зобов'язання, мають не тільки майновий характер, а ще й організаційно-

правовий.

А. Шпомер досліджує особливості господарсько-правової відповідальності, яка відрізняється від інших видів відповідальності тим, що поєднує елементи майнового та примусового (організаційного) характеру, тобто застосування таких заходів примусу, що призводять до виконання певних дій, які порушник повинен здійснити [14].

Ст. 7 Закону про ЗЕД зазначає, що регулювання ЗЕД може здійснюватися самими суб'єктами ЗЕД на підставі відповідних координаційних угод, які укладаються між ними. Також, наведена норма зазначає, що регулювання ЗЕД здійснюється за допомогою як законів України, так і угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, які не суперечать законам України. Відповідно, і порядок притягнення до відповідальності за порушення умов здійснення договору (контракту) одним із суб'єктів регулюється цим договором.

Ст. 35 Закону про ЗЕД передбачено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності несуть відповідальність у видах та формах, передбачених ст.ст. 33 і 37 цього Закону, іншими законами України, та/або зовнішньоекономічними договорами (контрактами).

В. Мілаш зазначає, що договір є правовою формою існування господарських відносин, різних за фактичним змістом. За його допомогою оформлюються організаційні зв'язки між учасниками господарських відносин у сфері господарювання, встановлюються організаційно-управлінські зв'язки. Договірне оформлення господарських зобов'язань може здійснюватися учасниками господарських відносин на основі вільного волевиявлення [15]. Отже, притягнення до відповідальності у ЗЕД здійснюється не тільки за допомогою державного примусу, а ще і стороною на основі договору, який був самостійно укладений цією стороною та його контрагентом, що також необхідно охопити для повного та об'єктивного тлумачення категорії, яка досліджується.

Відповідальність при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, згідно із договором (контрактом), може застосовуватися відповідно із законами України (ст. 22 Закону про ЗЕД) або, згідно з комерційними правилами, правом іншої країни, що сторони самостійно обрали. Слід зазначити, що правила міжнародної торгівлі та порушення договірних зобов'язань суб'єктів ЗЕД визначаються також нормами міжнародних угод.

Результати дослідження господарського законодавства та практики його застосування свідчать, що виникла певна прогалина у праві, яка призвела до відсутності регулювання у деяких сферах діяльності, у тому числі і зовнішньоекономічної. "Господарсько-правова відповідальність" не визначена законом, що має негативний вплив на розвиток економіки. Виникла необхідність в розробці уніфікованого Кодексу про господарсько-правову відповідальність суб'єктів економіки. У кодексі повинна бути заповнена прогалина в правовому регулюванні господарської діяльності спеціальними видами відповідальності та санкціями за господарські правопорушення [9, 30]. Господарсько-правова відповідальність дисциплінує учасників господарювання, укріплює договірну дисципліну, формує порядок у економіці, забезпечує виконання договорів (контрактів) та досягнення задач, що поставлені, являється необхідним засобом правового управління господарськими процесами. Господарсько-правова відповідальність — це завжди необхідна умова кожного договору та захід економічного покарання за негативні наслідки господарювання [9, 29].

З урахуванням вищезазначеного слід зробити такі висновки щодо ознак та особливостей відповідальності суб'єктів господарювання у ЗЕД:

1. Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що несуть відповідальність, перш за все, є резиденти. Санкції, що застосовуються до суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності за скоєне правопорушення у ЗЕД, є засобами впливу у вигляді покарання.

2. Також такі санкції застосовуються і до іноземного суб'єкта господарської діяльності як захід запобігання скоєнню правопорушення або настання інших негативних наслідків для всієї економіки країни в цілому (йдеться про спеціальні санкції, які застосовуються у вигляді тимчасового зупинення ЗЕД, коли проведення певних дій суб'єктів ЗЕД може завдати шкоди національній економічній безпеці). Особливість відповідальності полягає ще у тому, що її застосування у ЗЕД передбачає несприятливі майнові (штраф) або організаційно-примусові (зупинення ЗЕД) наслідки для суб'єкта, який не скоює правопорушення.

3. Відповідальність суб'єктів ЗЕД за порушення господарського законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність, є господарсько-правовою. Застосовується досліджена категорія як за протиправні дії суб'єктів ЗЕД, так і за їх бездіяльність, що згідно із законами України, у певних випадках, вважається правопорушеннями.

4. Відповідальність у ЗЕД реалізується через застосування господарських санкцій, що закріплюються та самостійно обираються сторонами у зовнішньоекономічному контракті, а також через адміністративно-господарські санкції з боку держави. Особливість відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів в Україні полягає в тому, що вона встановлюється не тільки за порушення законів України, які регулюють зовнішньоекономічну і пов'язану з нею діяльність, та за порушення своїх зобов'язань, що випливають із контрактів, тільки на умовах і в порядку, визначених законами України. Тобто, відповідальність суб'єктів ЗЕД регулюється не тільки законами України, а ще й нормами міжнародних угод (конвенцій), або законами іншої країни, які підлягають застосуванню відповідного зовнішньоекономічного договору згідно з правилами комерційної торгівлі.

Отже, відповідальність суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності – це настання негативних майнових та/або організаційно-правових наслідків для суб'єкта ЗЕД при здійсненні правопорушення у зовнішньоекономічній діяльності або за проведення дій, які можуть завдати іншу шкоду господарському функціонуванню держави, що встановлюються законами України та застосовуються державними органами, або сторонами у зовнішньоекономічному контракті.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічне становище України за січень - серпень 2008 року // Урядовий кур'єр. — 2008. — 25 вересня. — № 178. — С. 6.
2. Обзор украинского фондового рынка за 12-16 января — “Инэко-Инвест” [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ufs.kiev.ua/news.php?NewsID=11584/> — 19.01.2009).
3. Березіна О. В. Щодо визначення поняття юридичної відповідальності / О. В. Березіна // Трансформація юридичної відповідальності на сучасному етапі розвитку суспільства: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 12 червня 2008 року. — Донецьк : ДонУЕП, 2008. — С. 11.
4. Терьохін С. Відповідальність за порушення комерційних контрактів / С. Терьохін // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 7. — С. 28-30.
5. Косянчук П. С. Окремі питання розмежування видів правової відповідальності за галузями права / П. С. Косянчук // Трансформація юридичної відповідальності на сучасному етапі розвитку суспільства: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 12 червня 2008 року. — Донецьк : ДонУЕП, 2008. — С. 6-10.
6. Черданцев А. Ф., Кожевников С. Н. О понятии и содержании юридической ответственности / А. Ф. Черданцев, С. Н. Кожевников // Правоведение. - 1976. — № 5. — С. 40-42.
7. Прокопович Г. Юридическая ответственность в юридическом праве: теоретический аспект / Г. Прокопович // Юридическая консультация. — 2003. — № 4. — С. 54-56.
8. Липинський Д. А. Проблемы юридической ответственности / Д. А. Липинський / Под ред. Р. Л. Хачаурова. - СПб. : Юридический центр Пресс. — К., 2005. — С. 15-18.
9. Коростей В. И. Трансформація хозяйственно-правовой ответственности / В. И. Коростей / Трансформація юридичної відповідальності на сучасному етапі розвитку суспільства : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 12 червня 2008 року. — Донецьк : ДонУЕП, 2008. — С. 28-31.
10. Шпомер А. Господарська відповідальність як метод державного регулювання економіки / А. Шпомер // Підприємництво, господарство і право. — 2002. — № 7. — С. 7-8.
11. Мілаш В. Про розвиток господарсько-правового регулювання договірних відносин / В. Мілаш // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 5. — С. 36-40.
12. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: 2-е вид., перероб. і допов. / За заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини; Кол. авт.: О. А. Беляневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина та ін. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — С. 372.
13. Назаренко В. Особливості укладення, виконання та відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов договору комісії на продаж сільськогосподарської продукції у сфері зовнішньоекономічної діяльності / В. Назаренко // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 12. — С. 75.
14. Шпомер А. Господарська відповідальність як метод державного регулювання економіки / А. Шпомер // Підприємництво, господарство і право. — 2002. — № 7. — С. 7.
15. Мілаш В. Про розвиток господарсько-правового регулювання договірних відносин / В. Мілаш // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 5. — С. 40.

Рекомендовано до друку кафедрою менеджменту і господарського права
Донецького національного технічного університету
(протокол № 7 від 17 лютого 2009 року)

Надійшла до редакції 25.02.2009
Рекомендована до друку 19.06.2009